

CÔNG TÁC XÃ HỘI VỚI TRẺ EM TRONG CÁC GIA ĐÌNH SAU LY HÔN TẠI HUYỆN TÂN PHÚ ĐÔNG, TỈNH TIỀN GIANG

• Nguyễn Duy Khánh^(*)

Tóm tắt

Cha mẹ ly hôn ảnh hưởng rất lớn đến cuộc sống, sự phát triển tâm lý của trẻ, sự biến đổi, phát triển bền vững của xã hội. Nghiên cứu sử dụng phương pháp điều tra bảng hỏi, phỏng vấn sâu, tổng hợp phân tích tài liệu, xử lý SPSS với mục đích tìm hiểu thực trạng, chỉ ra những tác động của sự gia tăng trẻ em trong các gia đình sau ly hôn tại huyện Tân Phú Đông, tỉnh Tiền Giang và phân tích ảnh hưởng của nó đến sự phát triển của trẻ, của xã hội cũng như đưa ra một số giải pháp can thiệp phù hợp.

Từ khóa: Công tác xã hội, trẻ em, gia đình, ly hôn.

1. Đặt vấn đề

Gia đình có mối quan hệ gắn bó, mật thiết đến sự phát triển của trẻ, khi các chức năng nuôi dưỡng, giáo dục, chức năng thỏa mãn tình cảm giữa các thành viên trong gia đình được đảm bảo sẽ góp phần tạo nên sự phát triển ổn định cho trẻ. Ngược lại nếu gia đình này sinh mâu thuẫn dẫn đến đổ vỡ sẽ ảnh hưởng rất lớn đến đời sống, sự phát triển của trẻ, của xã hội. Nghiên cứu cho thấy trẻ em là nạn nhân chủ yếu trong các gia đình sau ly hôn, không ít trẻ sống với ông, bà, chú, bác nội, ngoại, dì ghẻ, bố dượng, nhiều em rơi vào hoàn cảnh khó khăn, lao động sớm, sử dụng, rượu, bia, thuốc lá, ma túy, nghiện game, mạng xã hội thậm chí bị dụ dỗ, lôi kéo sa vào tệ nạn.

Theo số liệu tòa án nhân dân huyện Tân Phú Đông cung cấp tình trạng ly hôn trên địa bàn huyện những năm trở lại đây có xu hướng tăng kéo theo số trẻ em trong các gia đình sau ly hôn tăng lên. Năm 2013 chỉ 87 trẻ đến năm 2017 là 811 trẻ tăng gần 2,6 lần.

Phân tích hồ sơ ly hôn của tòa án nhân dân huyện năm 2017 cho thấy trẻ em quyết định sống với mẹ sau khi ly hôn là xu hướng phổ biến, chiếm 65,8%, người cha nhận nuôi chiếm 22,08%, chia sẻ quyền nuôi chiếm 12,12% chủ yếu ở các cặp vợ chồng có từ hai con trở lên. Việt Nam duy trì cách tiếp cận truyền thống trao quyền nuôi con cho một người và cấp quyền thăm hỏi cho người kia. Tòa án khuyến khích các phụ huynh không sống cùng trẻ tham gia nuôi dạy con cái. Tuy nhiên sau khi rời khỏi gia đình nhiều bậc cha mẹ ít quan

tâm, thậm chí bỏ mặc con trẻ. Mức độ quan tâm của cha sau ly hôn với trẻ thấp hơn nhiều so với người mẹ nêu ở người mẹ tỉ lệ này là 75% thì người cha chỉ có 25%.

Mỗi năm có hàng trăm gia đình ly hôn ở huyện là chùng ậy hoàn cảnh éo le của đứa trẻ, là trầm ngã rẽ cuộc đời. Không ít trẻ sau khi cha mẹ ly hôn có cuộc sống khó khăn, thất học, bị bạo hành bởi cha dượng, mẹ kế, bị dụ dỗ lôi kéo vào tệ nạn xã hội. Bài nghiên cứu này sẽ giúp bạn đọc có cái nhìn tổng quát về thực trạng này.

2. Phần lược khảo tài liệu

Để có cái nhìn tổng quan về tài trẻ em trong các gia đình sau ly hôn, ảnh hưởng của ly hôn ở cha mẹ đến các mặt đời sống, sự phát triển của trẻ, mối quan hệ giữa gia tăng trẻ em trong gia đình ly hôn với các vấn đề xã hội khác, dưới đây một số nghiên cứu, bài viết xoay quanh vấn đề này.

Trong bài viết tiếng Anh nghiên cứu về ảnh hưởng tâm lý của trẻ em trong gia đình ly hôn đăng trên báo điện tử Morin (2018) viết những năm đầu cha mẹ ly hôn là thời gian khó khăn nhất đối với trẻ, chỉ một số trẻ thích nghi trở nên thoải mái, phần lớn phải vật lộn và phải trải qua đau khổ, tức giận, lo lắng, hoài nghi với cuộc ly hôn của cha mẹ. Trẻ nhỏ thường đấu tranh để hiểu tại sao chúng phải đi giữa hai nhà. Trẻ đi học lo lắng rằng ly hôn là lỗi của trẻ, chúng sợ làm sai điều gì đó. Thanh thiếu niên trở nên tức giận chúng có thể đổ lỗi cho phụ huynh hoặc phẫn nộ với cha mẹ vì những biến động gia đình. Ngoài ra ly hôn của cha mẹ còn gây những ảnh hưởng xấu đối với trẻ như: gặp khó khăn trong thiết lập mối quan hệ với những người xung quanh, khó

^(*) Học viên cao học, Trường Đại học Thủ Dầu Một, Bình Dương.

khăn về tài chính, học tập sa sút, rối loạn hành vi, dễ sa vào tệ nạn xã hội, vi phạm pháp luật... Bài viết đã gợi mở cho những người quan tâm thấy trẻ em trong các gia đình sau ly hôn bị ảnh hưởng nhiều mặt đời sống xã hội nếu không có biện pháp can thiệp đúng đắn để dẫn đến sự phát triển lệch lạc ở đứa trẻ.

Đề tài “Bảo vệ quyền lợi của con khi cha mẹ ly hôn thực tiễn xét xử tại các tòa án thuộc tỉnh Thừa Thiên - Huế” của thạc sĩ Nguyễn Thị Liên, Khoa Luật Trường Đại học Quốc gia Hà Nội, với các phương pháp điều tra bảng hỏi, phân tích các quy định pháp luật hiện hành, phương pháp thống kê, so sánh các dữ liệu thu thập, tác giả đã chỉ ra những mất mát, thiệt thòi của trẻ trong các gia đình sau ly hôn, từ đời sống vật chất, tinh thần đến quyền lợi từ đó đề xuất các giải pháp can thiệp dựa trên quyền của trẻ được pháp luật công nhận nhằm đem lại cuộc sống tốt nhất cho trẻ. Tuy nhiên đề tài chưa đi sâu tìm hiểu phát huy các nguồn lực khác vì vậy trẻ dễ rơi vào hoàn cảnh khó khăn khi cha mẹ không thực hiện nghĩa vụ sau ly hôn.

Cuối cùng bài viết “Sáu vấn đề thường gặp ở trẻ có cha mẹ ly hôn” đăng trên Tạp chí Thế giới trẻ số ra ngày 23/11/2017 của tác giả Nguyễn Tuyết, bằng các dẫn chứng cụ thể tác giả chỉ ra sáu vấn đề lớn trẻ em phải đối mặt sau khi cha mẹ ly hôn. *Thứ nhất*, trẻ hút thuốc sớm hơn trẻ bình thường 48% ở nam và 39% ở nữ. *Thứ hai*, học tập bị sa sút, kết giao xã hội kém do những tổn thương khi bố mẹ ly hôn có thể ảnh hưởng trực tiếp tới tinh thần, khiến đứa trẻ không còn tập trung học hành, không có cảm hứng vui đùa như bình thường. *Thứ ba*, trẻ có nguy cơ mắc bệnh cao hơn so với những đứa trẻ khác. *Thứ tư*, tăng nguy cơ bỏ học, những biến cố ảnh hưởng tới tinh thần, làm cho việc học bị sa sút hoặc sinh ra tâm lý chán nản tự ti có thể khiến trẻ chán học. *Thứ năm*, không vượt qua được cú sốc tâm lý, bố mẹ lại ít quan tâm rất dễ khiến trẻ sa ngã và trở thành tội phạm. *Cuối cùng*, tác giả chỉ ra trẻ em trong các gia đình sau ly hôn dễ lặp lại hành động ly hôn của cha mẹ, kết quả nghiên cứu cho thấy ở những cặp vợ chồng có một người xuất thân từ gia đình tan vỡ thì tỷ lệ ly hôn tăng gấp 2 lần và nếu cả hai cùng chung hoàn cảnh, nguy cơ này gia tăng gấp 3 lần.

Như vậy, đề tài trẻ em trong các gia đình ly hôn được nhiều nhà khoa học, nhiều nhà nghiên cứu quan tâm ở các khía cạnh khác nhau. Hầu hết các công trình nghiên cứu đều khẳng định vai trò quan trọng của gia đình đối với trẻ, sự đổ vỡ gia đình ảnh hưởng rất lớn đến các mặt đời sống của trẻ, của xã hội, nhiều công trình nghiên cứu đã tìm hiểu, đưa ra các giải pháp bảo vệ trẻ sau khi cha mẹ ly hôn. Tuy nhiên hầu hết các nghiên cứu đều dừng lại góc độ tìm hiểu, giúp trẻ đảm bảo quyền lợi mặt vật chất trong cuộc ly hôn giữa cha và mẹ, chưa đi sâu khảo sát, tìm hiểu đời sống tinh thần và các nhu cầu khác, chưa phát huy được các nguồn lực, cũng như giúp thân chủ tăng năng lực của bản thân.

3. Phương pháp, địa bàn, số mẫu, xử lý số liệu

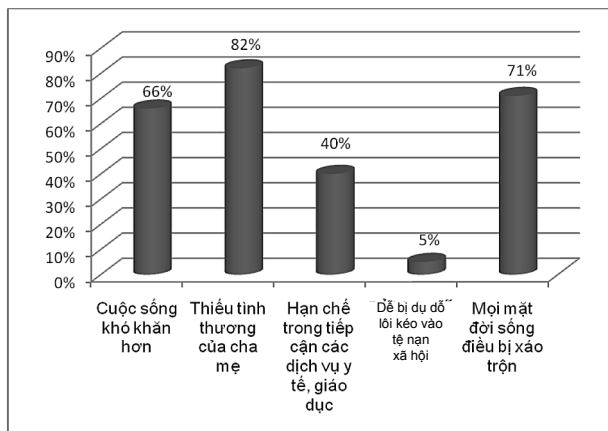
Với phương pháp điều tra định lượng bằng bảng hỏi, dung lượng mẫu khảo sát là 200. Mẫu được chọn ngẫu nhiên, 100 đơn vị mẫu khảo sát đối tượng người nuôi dưỡng, chăm sóc trẻ. 100 mẫu khảo sát trực tiếp trẻ em nạn nhân trong các gia đình sau ly hôn. Độ tuổi trung bình trẻ em là nạn nhân trong các gia đình sau ly hôn là 12 tuổi, lớn nhất 16 tuổi, nhỏ nhất 6 tuổi, tập trung nhiều ở nhóm 10 tuổi và 16 tuổi. Độ tuổi trung bình mẫu khảo sát người nuôi dưỡng, chăm sóc trẻ là 46 tuổi, cao nhất 79 tuổi, thấp nhất 24 tuổi. Mẫu được chọn theo nguyên tắc đảm bảo phân bố đều ở 6 xã Phú Tân, Phú Đông, Phú Thạnh, Tân Phú, Tân Thới, Tân Thạnh của huyện Tân Phú Đông. Ngoài thu thập thông tin định lượng bằng bảng hỏi, nghiên cứu còn thu thập thông tin định tính để tìm hiểu sâu thực trạng trẻ em trong các gia đình sau ly hôn, tác động của cuộc ly hôn ở cha mẹ đến cuộc sống, việc tiếp cận giáo dục, y tế, các chính sách của nhà nước, sự phát triển tâm, sinh lý trẻ, sự phát triển bền vững của toàn xã hội, từ đó đề xuất các giải pháp can thiệp cụ thể. Đề tài còn sử dụng phương pháp tổng hợp phân tích tài liệu. Phương pháp này để tổng hợp các tài liệu liên quan đến đề tài nhằm làm cơ sở lý luận cho đề tài trong quá trình tiến hành nghiên cứu thông qua thu thập tài liệu từ sách, báo, luận văn, tạp chí và các thông tin chính thống đăng trên Internet. Cuối cùng các kết quả thu được sẽ phân tích, xử lý thông qua phần mềm hỗ trợ xử lý kết quả nghiên cứu SPSS. Mục đích nhằm xử lý

nhanh, chính xác các thông tin thu thập thông qua hệ thống bảng, biểu, số liệu, phần mềm SPSS làm cho bài nghiên cứu thêm sâu sắc, phản ánh nhiều chiều của nghiên cứu.

4. Kết quả nghiên cứu

4.1. Hoàn cảnh kinh tế của trẻ em trong gia đình ly hôn

Sau khi cha mẹ ly hôn con cái ngoài thiếu tình thương, sự quan tâm, trẻ còn đối mặt với cuộc sống khó khăn bởi tranh cãi về tài sản và trách nhiệm nuôi con của cha mẹ. Không ít bậc cha mẹ không cấp dưỡng đối với con cái sau ly hôn. Kết quả nghiên cứu chỉ ra có đến 48% trẻ cho biết không được cấp dưỡng, chỉ 31% qua khảo sát được cấp dưỡng, không thuộc trường hợp cấp dưỡng 21%. Một số bậc cha mẹ cấp dưỡng cũng thực hiện không thường xuyên, chỉ có 3% thường xuyên cấp dưỡng, 67% thỉnh thoảng cấp dưỡng, ít cấp dưỡng 30%. Hầu hết người nuôi dưỡng chăm sóc trẻ cho rằng cuộc sống của trẻ bị ảnh hưởng khi cha mẹ không cấp dưỡng.



Biểu đồ 1. Tỷ lệ (%) cha mẹ đồng ý đến các vấn đề trẻ gặp phải

Có đến 91% trẻ qua khảo sát cũng cho biết cuộc sống bị ảnh hưởng khi cha, mẹ không cấp dưỡng. Trong đó 29% trẻ từ 12 tuổi đến 16 tuổi phải tham gia lao động tạo ra thu nhập phụ giúp gia đình với các công việc như: hái dưa, cà, ớt nuôi tôm, chặt xả thuê, phụ hồ, buôn bán... cuộc nghiên cứu cũng chỉ ra trẻ em nam tham gia lao động sớm nhiều hơn trẻ em nữ, 62% trẻ em nam so với 38% trẻ em nữ. Với thời gian từ 2 giờ đến 12 giờ lao động trên ngày mỗi trẻ kiếm được từ 30.000 đồng đến 150.000 đồng, hình thức lao

động bán hoặc toàn thời gian, một số trẻ tăng ca dài đến 12 giờ làm việc trên ngày để có thu nhập cao, tuy nhiên tiền công người sử dụng lao động trả các em thấp hơn rất nhiều so với những lao động bình thường. Hầu hết trẻ trả lời cảm thấy mệt mỏi sau những giờ lao động vất vả, 20,6% trả lời bị lạm dụng sức lao động. Điều này cho thấy sự khó khăn của trẻ sau ly hôn gắn liền với ý thức trách nhiệm của các bậc cha mẹ.

4.2. Đời sống tâm lý của trẻ

Cha mẹ ly hôn không những ảnh hưởng đến cuộc sống còn ảnh hưởng đến sự phát triển tâm lý của trẻ. 67% trẻ cho biết cảm thấy buồn, chán đối với cuộc sống hiện tại, thấy cuộc sống bế tắc. 52% bị hụt hẫng, suy nghĩ bi quan về tương lai, bị stress. 26% sợ lập gia đình, 13% tính tình trở nên nóng nảy, dễ cáu gắt, chỉ có 25% trường hợp trẻ em trong các gia đình sau ly hôn trả lời tâm lý không bị ảnh hưởng sau khi cha mẹ ly hôn, chủ yếu là những trẻ có cha mẹ ly hôn đã lâu năm.

Các nhà tâm lý học còn cho rằng, phản ứng tức thời cũng như diễn biến tâm lý về sau của con cái đối với sự ly hôn của cha mẹ có khác nhau phụ thuộc vào rất nhiều yếu tố: độ tuổi, giới tính, cách thức mà đứa trẻ biết về sự ly hôn của cha mẹ, hoàn cảnh sống trước và sau ly hôn, mối quan hệ giữa cha mẹ và trẻ trước và sau ly hôn. Mức độ phản ứng này phụ thuộc vào việc đứa trẻ sống trong một gia đình như thế nào. Trước khi ly dị, đứa trẻ càng được yêu thương và chăm sóc đầy đủ bao nhiêu thì khi cha mẹ ly dị chúng càng cảm thấy bị tổn thương và hoảng sợ bấy nhiêu. Trẻ nhỏ dưới 5 tuổi thường phản ứng mạnh mẽ với những thay đổi của hoàn cảnh sống biểu lộ sự sợ hãi bị cha mẹ bỏ rơi bằng những dấu hiệu như không ngủ được, la hét trong giấc ngủ, lặp lại những hành vi trong thời kỳ môi miệng như mút tay, đá dầm hoặc gấn bó thái quá với những đồ vật quen thuộc. Tuy nhiên, tình trạng này ở trẻ nhỏ sẽ ổn định lại khá nhanh nếu sự chia ly của cha mẹ tỏ ra êm thấm, nếu đứa bé vẫn được mẹ chăm sóc cẩn thận, chu đáo. Trẻ khoảng từ 5 đến 8 tuổi, khi cha mẹ ly hôn, thường sinh ra tính cáu kỉnh, hay la khóc, khó tập trung chú ý. Ở một số trẻ xuất hiện các rối loạn cơ thể do quá đau khổ, đặc biệt là mặc cảm tội lỗi thường dày vò chúng. Trẻ từ 8 đến 12 tuổi đã bắt đầu có

những dự định trong cuộc sống. Sự ly dị của cha mẹ đã làm sụp đổ những dự định đó. Do vậy, nhiều trẻ có thái độ khó chịu, bức bối, tức giận đối với cha mẹ. Chúng đau khổ vì cảm thấy cô đơn và bất lực. Nếu thời điểm ly dị của cha mẹ xảy ra khi trẻ ở độ tuổi vị thành niên phản ứng tức thời của nhiều đứa trẻ cũng là tức giận, oán hận vì đối với chúng, gia đình ly tán đồng nghĩa với việc sụp đổ tất cả những dự định, những kế hoạch, những hoài bão tương lai của mình. Nếu như sự thay đổi hoàn cảnh sống sau ly hôn tác động lớn đến trẻ nhỏ thì ở trẻ lớn hơn, khó khăn đối với chúng lại thường xuất hiện trong các mối quan hệ xã hội, đặc biệt là quan hệ bạn bè. Trẻ em có cha mẹ ly dị cảm thấy vị thế của mình trong nhóm không còn như trước nữa. Ở các em sinh ra tâm lý mặc cảm, tự ti, ngại tiếp xúc với bạn bè, có xu hướng co mình lại, hoặc chỉ thích chơi với một nhóm nhỏ hai người. Điều này cho thấy sự liên quan mật thiết giữa tình trạng hôn nhân của cha mẹ đến tâm lý của trẻ em trong các gia đình sau ly hôn.

4.3. Học tập của trẻ

Kết quả khảo sát 100 trẻ, có đến 38% trẻ em trong gia đình sau ly hôn học tập sa sút, tuột hạng trong thời gian cha mẹ ly hôn tình trạng này dần cải thiện khi trẻ ổn định cuộc sống. 77% qua khảo sát cũng cho biết gặp khó khăn trong học tập. Trong đó 81,6% thiếu kinh phí trang trải chi phí học hành, 32,7% phải chuyển trường do đổi nơi ở mới ảnh hưởng đến việc học, 30,6% cảm thấy buồn chán ít hứng thú học tập, 2% thường xuyên nghỉ học do ảnh hưởng cuộc ly hôn giữa cha mẹ, bị bạn bè xấu dụ dỗ lôi kéo vào các tệ nạn xã hội 1%. Lao động sớm cũng là nguyên nhân dẫn đến sa sút học tập ở trẻ trong gia đình sau ly hôn. Có đến 72,41% trẻ tham gia lao động muốn nghỉ học sớm trong tương lai.

4.4. Tác động của ly hôn đến sức khỏe của trẻ

Có đến 57% trẻ nhận thấy sức khỏe thể chất, tinh thần bị ảnh hưởng sau khi cha mẹ ly hôn. Tuy nhiên qua khảo sát chỉ có 3% trẻ được gia đình quan tâm khám bệnh định kỳ tại các cơ sở y tế, 80% ít được quan tâm chăm sóc chủ yếu điều trị bệnh tại nhà, 15% không được quan tâm chăm sóc và 1% không có thời gian quan tâm chăm sóc. Nghiên cứu còn cho biết cuộc ly hôn giữa cha và mẹ là nguyên

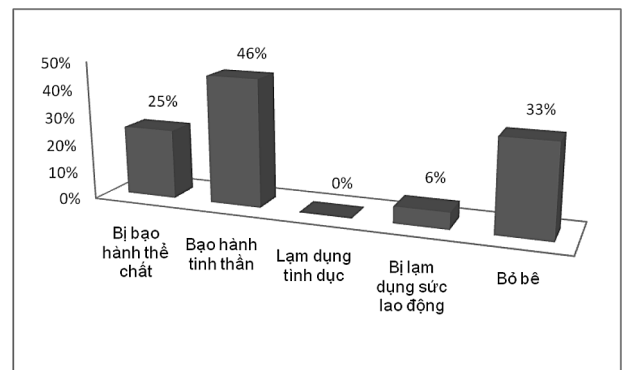
nhân làm gia tăng các bệnh dạ dày, đau ruột, da liễu và đặc biệt là bệnh rối loạn tâm thần ở trẻ.

Kết quả khảo sát còn cho biết mặc dù 100% người dân trên địa bàn huyện hằng năm được hỗ trợ bảo hiểm y tế theo diện người dân sinh sống khu vực có điều kiện kinh tế đặc biệt khó khăn, tuy nhiên qua khảo sát có 22% trẻ em trong gia đình cha mẹ ly hôn không có bảo hiểm với các lý do không được cấp, để lạc, mất thẻ, không quan tâm đối với chính sách hỗ trợ bảo hiểm y tế.

Từ kết quả trên cho thấy mặc dù là nhóm trẻ dễ gặp vấn đề sức khỏe thể chất, tinh thần tuy nhiên trẻ trong gia đình sau ly hôn ít được quan tâm chăm sóc sức khỏe điều này là nguyên nhân gây nên nhiều rối loạn sức khỏe ở trẻ.

4.5. Gia tăng trẻ em trong gia đình ly hôn dẫn đến tăng lên các vấn đề xã hội

Ly hôn có thể là giải thoát đối với cha mẹ nhưng dễ trở thành bi kịch cho đứa trẻ đặc biệt trường hợp cha hoặc mẹ chúng tái hôn, mối quan hệ con anh - con tôi, cha dượng - mẹ kế dễ dẫn đến mâu thuẫn, bất hòa đẩy trẻ vào tình trạng bị bạo hành, bị lạm dụng. Có đến 20% người nuôi dưỡng chăm sóc trẻ cho biết từng chứng kiến trẻ em trong gia đình ly hôn sống cùng họ bị bạo hành.



Biểu đồ 2. Tình trạng bị bạo hành qua kết quả khảo sát đối với trẻ em trong gia đình sau ly hôn

Còn với câu hỏi hãy đánh giá mức độ bị bạo hành của trẻ có đến 70% người nuôi dưỡng, chăm sóc cho biết trẻ thường xuyên bị bạo hành bằng các hình thức như: bạo hành thể chất đánh vào mông, tát vào mặt. Bạo hành tinh thần la rầy, mắng chửi, cảm đoán, bỏ bê hay thậm chí bị lạm dụng sức lao động gây tác động không nhỏ đến sức khỏe thể chất, tinh thần của trẻ. Khi được hỏi “nhìn thấy trẻ bị bạo hành anh, chị làm gì”. Có 57,9% người

nuôi dưỡng, chăm sóc trẻ cho biết chỉ can ngăn, 42,1% khác thì không làm gì. Đối với trẻ khi bị bạo hành 100% cam chịu. Qua đây cho thấy nạn bạo hành trẻ em trong các gia đình sau ly hôn diễn ra thầm lặng hàng ngày ít biết, ít chịu sự lên án của xã hội, điều này đã gây ảnh hưởng không nhỏ đến đời sống của trẻ.

Kết quả khảo sát còn cho thấy 50% trẻ trong các gia đình sau ly hôn qua khảo sát từng bị bạo hành bị ảnh hưởng sức khỏe thể chất, 50% bị ảnh hưởng sức khỏe tâm thần, 75% cảm thấy khó khăn trong thiết lập mối quan hệ với người khác. Bạo lực gia đình làm ảnh hưởng đến sự phát triển nhân cách của trẻ. Sự bạo hành có ảnh hưởng xấu không chỉ trong thời gian ngắn mà nó để lại di chứng suốt cuộc đời cho trẻ. Trước mắt bạo hành là nỗi khiếp sợ và căm ghét của trẻ, nhưng đến khi trưởng thành, những đứa con, lại có xu hướng lặp lại cách cư xử đó với người khác. Vì vậy cần có những giải pháp đúng đắn để ngăn chặn tình trạng bạo lực trẻ em trong gia đình cha mẹ ly hôn như hiện nay.

Khi không có sự quan tâm đúng mức từ phía gia đình và xã hội, với nhận thức chưa đầy đủ của trẻ trong các gia đình sau ly hôn, trẻ dễ bị cám dỗ với niềm vui ảo như game online, facebook, zalo. Có 61% trẻ qua khảo sát chơi facebook, zalo, trong đó 41% chơi từ 3 giờ trở lên/ngày. 33% chơi game trong đó 16% chơi từ 2 giờ trở lên/ngày, một số trường hợp qua khảo sát trẻ nghiện game bỏ học, ít vâng lời, tụ tập bạn bè xấu trộm cắp vặt của người khác để có tiền mua các trò tiêu khiển từ game. Chúng ta không thể phủ nhận lợi ích của mạng xã hội, game online, nó giúp chúng ta kết nối dễ dàng với thế giới xung quanh, giải trí sau những giờ lao động, học tập vất vả, tuy nhiên theo nghiên cứu ngoài lợi ích game, mạng xã hội còn làm cho cuộc sống con người ít hạnh phúc hơn do làm giảm tương tác giữa người với người, tăng mong muốn gây chú ý, xao lãng mục tiêu cá nhân. Nếu quá chú tâm vào mạng xã hội dễ dàng làm người ta quên đi mục tiêu thực sự của cuộc sống và có nguy cơ trầm cảm. Các nghiên cứu gần đây cho thấy những ai sử dụng mạng xã hội càng nhiều thì càng cảm thấy tiêu cực hơn, thậm chí có thể dẫn đến trầm cảm, tâm thần.

Khủng hoảng do gia đình tan vỡ, thiếu vắng

sự giáo dục của cha mẹ là nguyên nhân khiến một bộ phận trẻ sa ngã, bị dụ dỗ, lôi kéo sử dụng rượu, bia, thuốc lá, ma túy. 19% trẻ trả lời đã từng sử dụng rượu, bia. Tần suất sử dụng rượu thường xuyên là 37,5%. Nguyên nhân chủ yếu trẻ em trong các gia đình sau ly hôn sử dụng rượu, bia là bị bạn bè rủ rê, lôi kéo. Qua đánh giá của người trực tiếp nuôi dưỡng trẻ cho biết rượu, bia ảnh hưởng đến sức khỏe và kết quả học tập của trẻ.

Bên cạnh rượu, bia một số trẻ em trong các gia đình sau ly hôn còn hút thuốc lá, 3% người nuôi dưỡng chăm sóc trẻ trả lời trẻ từng hút thuốc sau khi bố mẹ ly hôn, tất cả đều sử dụng thường xuyên nguyên nhân do bạn bè rủ rê lôi kéo chiếm 67%, tạo kích thích đỡ buồn ngủ khi tham gia lao động sớm 33%.

Mặc dù tỷ lệ trẻ em sử dụng ma túy thấp hơn nhiều so với tỷ lệ trẻ sử dụng rượu bia, thuốc lá, chiếm tỷ lệ 1%. Tuy nhiên về mức ảnh hưởng ma túy gây tác động xấu đến nhiều mặt đời sống xã hội của trẻ em và gia đình, do nhu cầu cần tiền mua ma túy của người nghiện là rất lớn từ 50.000-200.000 đồng/ngày. Khi lên cơn nghiện người nghiện ma túy có thể tiêu tốn hết tiền của, tài sản, đồ đạc của gia đình vào việc mua ma túy để thỏa mãn cơn nghiện của mình, hoặc để có tiền sử dụng ma túy, nhiều người đã trộm cắp, hành nghề mại dâm, hoặc thậm chí giết người, cướp của ảnh hưởng đến đạo đức, thuần phong mỹ tục, làm tăng chi phí gánh nặng, khắc phục, giải quyết các hậu quả do ma túy đem lại. Ma túy còn gây ảnh hưởng lớn đến sức khỏe của người sử dụng làm người nghiện dễ mắc các bệnh tim, mạch, gan, thần kinh vì vậy trở nên gầy còm ốm yếu, kém ăn, mất ngủ, thần kinh rối loạn, trí nhớ kém, lười lao động, học tập sa sút. Nói về nguyên nhân trẻ em trong các gia đình sau ly hôn sử dụng ma túy được biết do thiếu sự quan tâm của cha mẹ, của những người thân trong gia đình, trẻ bị bạn bè rủ rê lôi kéo là nguyên nhân chính dẫn đến tình trạng trên.

Rõ ràng cuộc sống của trẻ bị ảnh hưởng lớn sau khi cha mẹ ly hôn, bởi hầu hết sau ly hôn các bậc cha mẹ ít quan tâm đến trẻ, đến đời sống tâm lý, việc dạy dỗ trẻ. Chính vì vậy trẻ dễ rơi vào các tệ nạn trong xã hội gây ảnh hưởng xấu đến gia đình, cộng đồng, xã hội cũng như chính bản thân các em.

5. Công tác xã hội với trẻ em trong gia đình sau ly hôn

Không giống như các nhóm trẻ khác, trẻ em trong các gia đình sau ly hôn thuộc nhiều đối tượng, có nhiều hoàn cảnh, nhu cầu cần trợ giúp khác nhau, mỗi đối tượng có một khó khăn, một vấn đề riêng không có sự thống nhất như các nhóm trẻ có hoàn cảnh khó khăn khác, do đó việc xác định, giải quyết kịp thời tình trạng khó khăn, tình trạng gia tăng trẻ em trong các gia đình sau ly hôn là việc làm cần được quan tâm thực hiện bằng những giải pháp đúng đắn. Chính vì vậy bài viết đi sâu tìm hiểu và ứng dụng các phương pháp công tác xã hội vào giải quyết vấn đề của trẻ em trong các gia đình sau ly hôn đang gặp phải là một hoạt động mang tính khoa học giúp những người đang gặp phải những vấn đề khó khăn. Bằng cách khơi dậy những tiềm năng, những thế mạnh của bản thân để chính họ có thể tự giải quyết vấn đề cho chính mình bằng các nguồn lực sẵn có tại cộng đồng. Dưới đây là một số phương pháp được ứng dụng để giúp đỡ trẻ em trong các gia đình sau ly hôn tại huyện Tân Phú Đông, tỉnh Tiền Giang.

5.1. Công tác xã hội tại gia đình

Có đến 46% trẻ em trong gia đình sau ly hôn có cuộc sống khó khăn muốn chính quyền địa phương quan tâm tạo điều kiện hỗ trợ vốn, nhà ở để có cuộc sống tốt hơn, yên tâm lao động, học tập. Trên 50% trẻ bị ảnh hưởng và có nhu cầu can thiệp phục hồi tâm lý. 2% thường xuyên bị cha dượng, mẹ kế bạo hành, trong đó 01 trường hợp bị bạo hành hình thức la mắng đánh đập, 01 trường hợp bị bạo hành hình thức la mắng không tạo điều kiện cho trẻ học tập. Trên cơ sở phối hợp các ngành Lao động Thương binh Xã hội, cán bộ Trẻ em, Công tác viên Công tác xã hội, Hội Liên hiệp Phụ nữ, xã Đoàn, Ban quản lý dự án phát triển cộng đồng xã Phú Tân, huyện Tân Phú Đông, tỉnh Tiền Giang, qua nỗ lực tìm kiếm nguồn lực nhân viên công tác xã hội phối hợp các ngành, đoàn thể xã Phú Tân tạo điều kiện giúp các hộ Trần Kim Dương, Đặng Văn Hiểu, Nguyễn Ngọc Tới, Nguyễn Văn Tâm, Trần Thị Mạnh cùng ngụ ấp Phú Hữu, hộ Võ Thị Bắc, Võ Thị Bạch Trúc cùng cư ngụ ấp Bà Từ, hộ Nguyễn Thị Giúp ngụ ấp Pháo Đài là người trực tiếp nuôi dưỡng trẻ em trong các gia đình sau ly

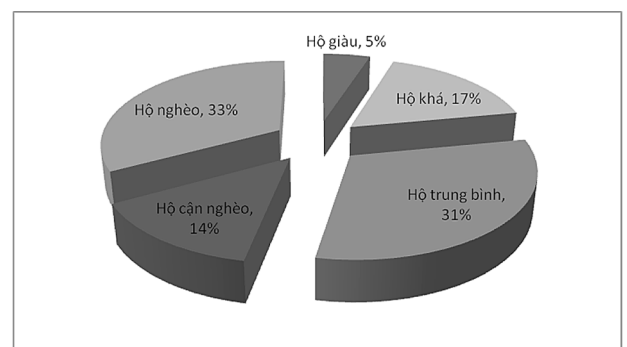
hôn có cuộc sống khó khăn mượn vốn không lãi suất từ dự án phát triển cộng đồng huyện Tân Phú Đông tham gia sản xuất, vươn lên thoát nghèo, có điều kiện chăm sóc tốt cho trẻ.

Bên cạnh đó nhân viên công tác xã hội còn phối hợp gia đình, Ủy ban nhân dân xã Phú Đông, huyện Tân Phú Đông, tỉnh Tiền Giang, Ủy ban nhân dân thị xã Gò Công, tỉnh Tiền Giang can thiệp giúp trẻ Nguyễn Thị Như Hương (tên trẻ đã được thay đổi), sinh năm 2003 sống với cha sau khi cha mẹ ly hôn, bị mẹ kế thường xuyên bạo hành hình thức đánh đập, mắng chửi, bỏ bê hoàn thành thủ tục pháp lý chuyển hộ khẩu từ thị xã Gò Công đến xã Phú Đông sinh sống cùng mẹ ruột và ông bà ngoại tránh tình trạng trẻ thường xuyên bị bạo hành ảnh hưởng xấu đến sự phát triển của trẻ.

Ngoài ra thông qua các buổi vãng gia, nhân viên công tác xã hội còn tư vấn, cung cấp kiến thức giúp các bậc cha mẹ, người nuôi dưỡng trẻ nhận thức được ảnh hưởng của ly hôn đến cuộc sống, sự phát triển tâm lý, sự phát triển bình thường đứa trẻ, cung cấp các kiến thức pháp luật liên quan đến bảo vệ trẻ em như: luật bảo vệ, chăm sóc giáo dục trẻ em, luật phòng chống bạo lực gia đình... cung cấp các kiến thức giúp trẻ biết kiềm chế cảm xúc tiêu cực trong hoàn cảnh khó khăn, tăng khả năng nhận biết, giải quyết vấn đề của chính mình.

5.2. Công tác xã hội tại trường học

Đến trường, duy trì học tập, đảm bảo học hành việc làm khó khăn đối với nhiều trẻ em trong các gia đình sau ly hôn tại huyện Tân Phú Đông, tỉnh Tiền Giang bởi sau khi cha mẹ ly hôn, nhiều trẻ rơi vào hoàn cảnh có mức sống thấp.



Biểu đồ 3. Thể hiện mức sống của trẻ trong các gia đình sau ly hôn tại huyện Tân Phú Đông

Chính vì thế có 21% trẻ qua khảo sát bỏ học tham gia lao động sớm. 46% đi học điều kiện khó khăn có nguy cơ bỏ học. Là nhóm trẻ thiệt thòi thiếu sự quan tâm của cha mẹ. Trẻ em trong các gia đình sau ly hôn ít nhận được sự quan tâm, sự chú ý của cộng đồng, xã hội hơn các nhóm trẻ có hoàn cảnh đặc biệt khác. Xuất phát từ khó khăn, nhu cầu muốn duy trì học tập của trẻ, nhân viên công tác xã hội phối hợp các chiến sĩ đội vận động quần chúng đồn biên phòng Phú Tân, công chức lao động thương binh xã hội, cán bộ trẻ em, công tác viên công tác xã hội, Mặt trận Tổ quốc xã Phú Tân nỗ lực vận động gây quỹ thực hiện chương trình “nâng bước em đến trường” qua đó vận động, hỗ trợ 500 nghìn đồng trên tháng đối với các trẻ Huỳnh Như Ý (2009) gia đình không việc làm ổn định có cuộc sống khó khăn cùng mẹ sau khi cha mẹ ly hôn, Huỳnh Thị Đoàn Thi (2004) bệnh tim bẩm sinh không tiền chữa trị, Huỳnh Thị Trang Đài (2002), Nguyễn Ngọc Quỳnh Anh (2010) và Phạm Thị Quỳnh Nghi (2005) không đủ tiền trang trải chi phí học tập sau khi cha mẹ ly hôn, hỗ trợ 200 nghìn đồng trên tháng đối với trẻ Lê Thị Thu Trâm (2003) sống với cha sau khi cha mẹ ly hôn có cuộc sống khó khăn cùng mẹ xã Phú Tân, huyện Tân Phú Đông giúp các em có điều kiện đến trường, yên tâm học tập (tên các trẻ đã được thay đổi).

Phối hợp gia đình, ủy ban nhân dân xã Tân Thạnh làm thủ tục chuyển trường giúp trẻ Nguyễn Thị Thủy (tên các trẻ đã được thay đổi), sinh năm 2013, thường xuyên bị cha dượng bạo hành hình thức mắng chửi sau khi nhậu say, không tạo điều kiện cho trẻ tham gia học tập chuyển đến nơi ở mới tại xã Tân Thạnh, huyện Tân Phú Đông để sinh sống và học tập.

Bên cạnh đó, thông qua các buổi tiếp xúc, vắng gia, nhân viên công tác xã hội còn tuyên truyền, tư vấn, tham vấn giúp phụ huynh, người nuôi dưỡng chăm sóc hiểu nhu cầu, khó khăn của trẻ từ đó tham gia một cách có hiệu quả vào hoạt động cấp dưỡng, chăm sóc, giáo dục, tạo điều kiện cho trẻ được học tập phát triển bản thân. Tư vấn giải tỏa những suy nghĩ tiêu cực đối với các trường hợp trẻ gặp vấn đề về tâm lý như: chán học, sử

dụng rượu, bia, thuốc lá, nghiện game online, sa vào các tệ nạn xã hội khác giúp các em ổn định tâm lý, yên tâm học tập.

5.3 Tuyên truyền nâng cao nhận thức cộng đồng

Nhằm góp phần nâng cao nhận thức cộng đồng về tình trạng gia tăng trẻ em trong gia đình sau ly hôn, ảnh hưởng của ly hôn đến trẻ, đến xã hội, trên cơ sở thảo luận với chính quyền địa phương, các bên liên quan, vận động và được sự hỗ trợ về kinh phí tuyên truyền của tổ chức Liên minh Na Uy tại Việt Nam nhân viên công tác xã hội phối hợp với Ban quản lý dự án phát triển cộng đồng xã Phú Tân tổ chức buổi tuyên truyền hình thức thi diễn tiểu phẩm, tuyên truyền chủ đề ly hôn và ảnh hưởng của ly hôn đối với trẻ và xã hội, 4 tiểu phẩm của các đơn vị công đoàn cơ sở, ấp Bà Từ, Pháo Đài, Phú Hữu xã Phú Tân đã góp phần giúp nâng cao nhận thức về thực trạng ly hôn và ảnh hưởng của nó đến trẻ và xã hội.

6. Kết luận

Kết quả nghiên cứu thực địa chân thực đời sống trẻ em trong các gia đình cha mẹ ly hôn đang bị ảnh hưởng lớn bởi sự sa sút kinh tế do quá trình ly hôn, thừa kế, phân chia tài sản giữa cha và mẹ, kết quả sự chia ly này đẩy trẻ vào cuộc sống khó khăn, lao động sớm, bị bạo hành, học tập sa sút, vướng vào các tệ nạn xã hội. Cuộc nghiên cứu đã minh chứng giả thuyết cùng với sự tăng lên nhanh chóng của tình trạng ly hôn kéo theo số trẻ em trong gia đình sau ly hôn cũng tăng lên nhanh chóng điều này làm ảnh hưởng không nhỏ đến cuộc sống, sự phát triển về tâm lý, việc tiếp cận giáo dục, tiếp cận các chính sách, dịch vụ y tế - chăm sóc sức khỏe của trẻ, sự phát triển bền vững của xã hội. Bài nghiên cứu cũng đi sâu tìm hiểu khó khăn, nguồn lực cộng đồng, đề xuất các giải pháp can thiệp phù hợp trên cơ sở phát huy năng lực cá nhân nguồn lực cộng đồng. Bài nghiên cứu còn là nguồn tài liệu giúp những người quan tâm tiếp tục tìm ra các giải pháp mới ngăn chặn tình trạng gia tăng trẻ em trong các gia đình sau ly hôn ở các địa phương khác dựa trên nền tảng của một nghiên cứu khoa học./.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Nguyễn Thị Minh Hằng (2001), *Sự thích nghi tâm lý - xã hội của trẻ em trong các gia đình ly hôn*, Luận văn Thạc sĩ, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn - Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [2]. Nguyễn Thị Minh Hằng (2003), “Một số đặc điểm tâm lý của trẻ em có cha mẹ ly hôn”, *Tạp chí Tâm lý học*, (số 2), tr. 27-31.
- [3]. Nguyễn Duy Khánh (2019), *Công tác xã hội với trẻ em trong các gia đình sau ly hôn tại huyện Tân Phú Đông, tỉnh Tiền Giang*, Trường Đại học Thủ Dầu Một, Bình Dương.
- [4]. Nguyễn Thị Liên (2012), *Bảo vệ quyền lợi của con khi cha mẹ ly hôn thực tiễn xét xử tại các tòa án thuộc tỉnh Thừa Thiên - Huế*, Trường Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [5]. Bùi Thị Xuân Mai (2010), *Giáo trình nhập môn công tác xã hội*, NXB Lao động - Xã hội, Trường Đại học Lao động - Xã hội.

**SOCIAL WORK WITH DIVORCED FAMILY CHILDREN IN
TAN PHU DONG DISTRICT, TIEN GIANG PROVINCE****Summary**

Parental divorce strongly influences children's physio-psychological development and social changes and sustainable development. For data collection, household survey and in-depth interviews, document synthesis with SPSS analysis among divorced families in Tan Phu district, Tien Giang province. The study presents the increasing children in these families and analyses its effects on the children's development and society; thereby proposing relevant solutions.

Keywords: Social work, children, family, divorce.

Ngày nhận bài: 26/02/2019; Ngày nhận lại: 18/4/2019; Ngày duyệt đăng: 14/6/2019.